

DORDT EIGEN-AARDIG

Jaap Bouman

Het is misschien wel de meest sinistere naam in Dordrecht: Duivelseiland. De naam roept beelden op van donkerten, angstaanjagende gebeurtenissen, moord, doodslag. Maar waar komt die naam vandaan?

▲ Luchtfoto van wat ooit het Krabbegors was. Links het Mallegat, gegraven in 1648 en 30 jaar geleden twee keer afgedamd. In het midden de Krabbegeul, boven rivier de Krabbe. FOTO RIJKSWATERSTAAT/JOOP VAN HOUDT

▲ Een kaart uit 1969. De naam Duivelseiland wordt officieel nog niet gebruikt, wel Krabbegors.

Het sinistere Duivelseiland

Het Duivelseiland is een deel van een voormalig eiland in de mond van de Dordtse Kil. Er is niet veel te doen. Het bekendst is de verkeerspost voor de (binnen)vaart.

Maar die naam, waar komt die vandaan? Heeft het iets te maken met de traankokerijen die er ooit stonden? Zou kunnen. Op het hoogtepunt, in 1686, waren er dertien Dordtse rederijen die met zestien schepen op walvisvaart gingen. Vanwege de ondraaglijke stank stonden de traankokerijen op het Duivelseiland. Of liever gezegd het Krabbegors, want zo heette het eiland in die tijd.

Of heeft de naam soms wat te maken met het riviertje de Devel aan de andere kant van de Oude Maas in Zwijndrecht? Devel zou dan op duvel of duivel kunnen wijzen. Niet echt aannemelijk.

De spoorwegen stookten er in de buurt grote vuren in verband met het creotiseren van bielzen. Het vuur deed bij duisternis aan de hel denken. Mooi bedacht. Er gaan ook verhalen dat Dordtse misdadigers er werden opgehangen nadat ze in de stad waren mishandeld. Volstrekt onzinnig. Maar wat dan wel?

Eerst maar eens de geschiedenis van het Krabbegors, want zo heet het gebied ver terug in de tijd. Na de Sint Elisabethsvloed van 1421 was aan de westkant van Dordrecht een aantal krekken ontstaan (onder andere de Kil) die in verbinding stonden met het Hollandsch Diep en de Zeeuwse wateren. Tot 1599 moesten de sche-

▲ Het Mallegat was in 1935 nog volledig bevaarbaar. Het zou later afgesloten worden met twee dammen. In de verte Zwijndrecht. Rechts de 's-Gravendeelsedijk.

pen door de smalle en ondiepe Kil worden getrokken. Voor een handelsstad als Dordrecht natuurlijk een onhoudbare toestand.

Vanaf 1599 werden de krekken met elkaar verbonden, uitgediept en verbreed, zodat ook grote schepen (zelfs van en naar Rotterdam) er gebruik van konden maken. Die gegraven Dordtsche Kil stond in verbinding met de Oude Maas via het riviertje de Krabbe.

De Krabbe was ondiep en vaak moesten schepen op de Dordtsche Kil voor anker om te wachten op hoog water. Daarom werd in 1648 de Nieuwe Vaart (later het Mallegat) gegraven. Handig, want in 1656 zou Dordrecht een nieuwe zeehaven krijgen, de huidige Kalkhaven.

► **Het vuur deed bij duisternis aan de hel denken. Mooi bedacht**

Tussen de Krabbe en die Nieuwe Vaart (het Mallegat) ontstond een eiland, het Krabbegors. Ingewikkeld? Bekijk de moderne luchtfoto's op deze pagina. Dordrecht bleef eeuwenlang tobben met een goede waterweg naar zee, kwakkelende havens en vanaf 1872 een spoorlijn die ervoor zorgde dat er geen grote schepen meer bij de stad konden komen.

In 1913 begon de aanleg van de Zeehaven, waarvan (Dordtser kan het haast niet) de monding de verkeerde kant op lag. Zeeschepen kwamen met grote moeite de haven via Mallegat in en uit. Daarom werd de Krabbegeul gegraven, dwars door het inmiddels gedeeltelijk ingepolderde Krabbegors. Het nu ontstane zuidelijke deel werd Krabbepolder genoemd, het noordelijke deel Krabbegors.

Troosteloos

Pas nu komt langzaam maar zeker de naam Duivelseiland in beeld. Het Krabbegors was behoorlijk woest terrein. Niet ingepolderd, alleen bereikbaar per boot. Er hadden in het verleden molens gestaan en die traankokerijen, er waren wat restanten van een (zalm)visserij en andere bedrijven, maar verder was het een troosteloos, eenzaam gebied, met natuur die vrijelijk haar gang kon gaan.

Zo rond 1930 kon de bekende Dordtse masseur en fysiotherapeut Bart Brugman op dat Krabbegors een vervallen magazijn pachten van de dienst Domeinen. Volgens zijn zoon Martien Brugman kon zijn vader in eerste instantie zes jaar huren, voor

52 gulden per jaar. Later werd het contract verlengd. Bart Brugman was ook masseur van de voetballers van de Dordrechtsche Football Club. De DFC was zo rond 1930 het sociale centrum van Dordrecht. Wie wat voorstelde - of dacht voor te stellen - voetbalde er.

In die tijd was ook het Duivelseiland in het nieuws. Dat Île du Diable is een onherbergzaam eilandje voor de kust van Frans-Guyana, dat vanaf 1852 een strafkolonie was. De bekendste gevangene was de ten onrechte voor spionage veroordeelde Franse kapitein Alfred Dreyfus, die er van 1895 tot 1899 gevangen zat. Het Duivelseiland sprak tot de verbeelding.

Masseur Bart Brugman vertelde zijn DFC-vrienden vol enthousiasme over zijn vakantie- en weekendhuisje op het Krabbegors. „Het is daar net het Duivelseiland.” En dat tot grote hilariteit van de DFC'ers die voortaan over het Duivelseiland spraken. Daarmee was de (bij)naam voor het Krabbegors geboren. Het werd snel door andere Dordtenaren overgenomen. Of het een officiële naam is geworden, is onbekend. Wel wordt de naam in gemeentelijke stukken gebruikt. Ook Wikipedia meldt het Dordtse Duivelseiland.

Klopt het dat masseur Brugman voor het eerst in Dordrecht met de naam is gekomen? Eigen-Aardig heeft in ieder geval geen eerdere vermelding van Duivelseiland in Dordrecht gevonden.

Reacties:
eigenaardig@jaapbouman.nl